

Гончаренко Марина Володимирівна,
здобувачка другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Державний податковий Університету
ORCID: ID 0009-0000-5137-6807

«ГІБРИДНА ВІЙНА» В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО МІЖНАРОДНОГО ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ: ПРИЧИНИ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Висоцький О. Ю. Історія української культури. Дніпро: НМетАУ, 2009. 130 с.
2. Гай-Нижник П., Чупрій Л. Російсько-українська війна: особливості розв'язання військовополітичного конфлікту на Сході і Півдні України за сучасних геополітичних умов. Українознавство. 2016. № 4. С. 103–121.
3. Дацюк А. Політичні чинники московської агресії проти України. Молода нація. 2015. № 53. С. 85–89.
4. Залізник Л. Історичні витоки та цивілізаційні передумови російсько-української війни 2014–2016 рр. Українознавство. 2016. № 3. С. 26–39.
5. Звездова О. Історичні передумови виникнення та становлення квазідержавних утворень на сході України. Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI. 2019. № 1. С. 87-95.
6. Кравчук М. Уроки російсько-українських війн на початку ХХ ст. (історико-правове дослідження). Російсько-українська війна: право, безпека, світ: матеріали VI міжнародної науково-практичної конференції, 2022, Тернопіль: Університетська думка. С. 72-79.
7. Кундеус О. М. Теоретичні аспекти гібридної війни РФ проти України. Регіональні студії, 2020. № 20. С. 120-124.
8. Масенко Л. Українська література і Російська імперія. Протистояння

У цій статті досліджується «гібридна війна» поняття «гібридна війна» у контексті міжнародного збройного конфлікту між росією та Україною. Основна увага дослідження приділяється розкриттю причин та факторів, які призводять до використання гібридних методів у даному конфлікті.

Проаналізовано причини, що стимулюють сторони конфлікту обирати саме гібридний підхід. Дослідження факторів та обставин, що призводять до вибору гібридної стратегії, допомагає краще розуміти мотивацію і вибір сторін у цьому конфлікті. Розглянуто різноманітні методи, такі як інформаційна війна, дестабілізація ситуації, кібератаки та залучення неформальних військових формувань. Це дозволяє визначити специфіку гібридного підходу у даному конфлікті та з'ясувати, як ці елементи взаємодіють для досягнення стратегічних цілей. Акцентовано увагу на шляхах протидії гібридній війні в рамках російсько-українського конфлікту.

Ключові слова: гібридна війна, війна, агресор, противник, держава, новітні форми війни, воєнні стратегії, збройне протистояння.

Постановка проблеми. У сучасному світі зростає значущість гібридних військових конфліктів, які характеризуються використанням різноманітних нестандартних методів та стратегій. В цьому контексті, особливо актуальним є російсько-український збройний конфлікт, де застосування гібридних технік стало важливим елементом ведення війни. Постанова проблеми полягає в ретельному розгляді причин та характеристик гібридної війни в контексті даного конфлікту, а також в пошуку ефективних стратегій протидії цим загрозам. Однією з ключових проблем є неоднозначність та непередбачуваність гібридного характеру війни, який поєднує в собі військові, інформаційні та політичні аспекти. Це викликає важливі питання щодо розуміння природи цього конфлікту та розроблення адекватних стратегій відповіді. Друга проблема полягає в тому, як реагують міжнародні актори на гібридну війну у російсько-українському контексті, і як їхня взаємодія впливає на хід конфлікту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання «гібридних війн» досліджені у роботах таких українських та

іноземних дослідників: Аббасі А., Бакманн С., Білал А., Будник О., Веселова Л., Гай-Нижник П., Герасіна Л., Гуннеріосон Х., Динис Г., Дорошенко А., Коленіченко Т., Комарчук О., Кундеус О., Лисецький Ю., Магда Є., Павленко Д., Погрібна В., Поліщук І., Попович К., Тараненко М., Ткач В., Ситник О., Семенюк Ю., Смола Л., Старовойтенко О., Феськов І., Чупрій Л., Яворська Г. та інші.

Постановка завдання. Аналіз причин та характеристик гібридної війни в рамках російсько-українського збройного конфлікту, а також визначення ефективних стратегій протидії гібридним загрозам та розробка рекомендацій для забезпечення національної та міжнародної безпеки.

Виклад основного матеріалу. Гібридна війна, яка стала важливим аспектом сучасних міжнародних конфліктів, відіграє особливо значущу роль в контексті російсько-українського збройного конфлікту. Російсько-український конфлікт служить «кризовим» моментом для вивчення та розуміння природи та наслідків гібридної війни, а також розробки стратегій протидії «гібридній війні» в сучасному світі. В даному контексті аналізується вплив факторів, що лежить в основі «гібридної війни», і висвітлюються ключові аспекти її розвитку в умовах сучасної геополітичної нестабільності. Перш за все, з метою розуміння наслідків війни, що згодом переросла в «гібридну війну» (починаючи з 2014 р.) варто звернутися до «витоків» історії.

Ще в далекому IX ст. зародилась Київська Русь – держава, розташована на Сході Європи, що під керівництвом князя Володимира Великого прийняла християнство як державну релігію. Держава Східної Європи виступила «епіцентром» православного християнства та суттєво вплинула на формування російської культури і мови. В подальшому, після розпаду Київської Русі на окремі князівства, на території сучасної Росії з'явилася Московія. У XVII столітті Московія об'єдналася з іншими князівствами і перетворилася на Російську імперію [1, с. 34].

Отже, фактично, росія є нащадком Київської Русі, однак шлях її становлення відбувався окремо від України, і власне, впливу як з боку України так і з боку Московії не було. Згодом, ситуація змінюється.

Починаючи з XVII ст. Московія відновлює своє бажання впливати на внутрішньодержавні процеси, що супроводжувались протидією з боку України - національно-визвольними рухами. Протягом наступних століть російська імперія поширила свої території за рахунок українських земель та придушувала національно-визвольні рухи на території України. Україна стала частиною російської імперії, а її культура та мова були пригноблені й заборонені [8]. Починаючи з кінця 1980-х р., Україна почала домагатися своєї незалежності й у 1991 р. оголосила про свою незалежність від СРСР. Незалежність отримали й інші союзні республіки [6, с. 74].

триває. Radiosvoboda. 2019. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30337803.html>

9. Світова гібридна війна: український фронт / за ред. В. Горбуліна. Харків, 2017. С. 15-21.

10. Major Shane R. Reeves, Major Robert E. Barnsby The New Griffin of War. Hybrid International Armed Conflicts. Academic journal article «Harvard International Review». 2013 . URL: <https://www.questia.com/library/journal/1G1-316203914/the-new-griffin-of-war-hybrid-international-armed>

Фахівці Національного інституту стратегічних досліджень відзначають, що термін та сутнісне розуміння явища «гібридна війна» є найбільш чітким для опису дій російської федерації в Україні, де вона використовує різні інструменти, такі як військові, квазівійськові, дипломатичні, інформаційні та економічні, використання ядерного шантажу. В даному контексті, основні риси російської «гібридної агресії» проти України включають безпідставне порушення міжнародно-правових угод, значні матеріальні збитки та тривалість конфлікту [9, с. 15-17].

При дослідженні історії взаємин між росією та Україною стає очевидним, що ці відносини є тривалими та складними. За час існування росії, вона все більше намагалась розширити свій вплив на територію України шляхом використання військової сили, політичного втручання та маніпулювання внутрішньою політикою Української держави. Сучасний конфлікт можна розглядати як продовження багатовікової історії протистояння України та її боротьби за незалежність [2, с. 108]. Крім того, важливо відзначити, що військова конфронтація між Росією та Україною має глибокі корені в політичних, етнічних, територіальних та культурних розбіжностях між обома національностями.

Необхідно також враховувати важливу роль геополітичного контексту у формуванні конфлікту. Україна, яка розташована на перехресті між Східною та Західною Європою, завжди була об'єктом бажань великих сил та геополітичних інтересів. Це призвело до територіальних розбіжностей та постійних спроб залучити Україну до впливових сфер інших держав.

Починаючи з 2014 року, ситуація взаємовідносин погіршується, адже Україна бере курс на зближення з Європою, що не є політичним прагненням росії. Розуміючи даний факт, а також те, що зона впливу – Україна – втрачається, російська федерація вдається до «гібридної війни». З плином часу, бойові дії перетворилися на повномасштабну війну. Крім того, конфлікт має і культурні та цивілізаційні аспекти, оскільки на сході України відбувалася боротьба за визнання української мови та культури, а також за те, щоб зберегти єдність та територіальну цілісність держави [4, с. 30].

О. Звєздова виокремлює такі основні причини конфлікту 2014 р.: віддалене географічне розташування регіону відносно столиці; спадкова політика імперського СРСР, що залишила свої відбитки; значна кількість російських мігрантів серед місцевого населення. Основними причинами конфлікту стали підтримка російською федерацією сепаратистських настроїв на Донбасі, активна участь російських громадян у протиукраїнських акціях, широкомасштабна інформаційна кампанія російських ЗМІ, а також анексія Кримського півострову [5, с. 93].

Виходячи з вищенаведеного, можна зробити висновок, що головними причинами «гібридної війни» росії проти України є : 1) «гібридна війна» виникла як продовження давнього конфлікту і загалом протистояння має ознаки цивілізаційної боротьби; 2) висока різноманітність населення, у тому числі вихідців із росії, та незгода більшості населення з соціальною стратифікацією суспільства; 3) високий рівень залежності від експорту певної первинної сировини; 4) нестабільність політичної системи, втрата влади або нездатність уряду ефективно управляти на певній території можуть призвести до ослаблення влади. Це може супроводжуватись втратою контролю над управлінням і спричинити насильство, злочинність, сепаратизм тощо; 5) нерівномірний розподіл грошових коштів, що загострює регіональну диференціацію; 6) незгода населення зі способами правління; 7) тенденції до сепаратизму та розвиток відповідних настроїв; 8) проникнення організованої злочинності в урядові структури. Однак, головною причиною початку «гібридної війни» на сході України та військового конфлікту є втручання у внутрішні справи України російської федерації. Навіть при відсутності другорядних причин конфлікт все одно б виник, адже має довге історичне коріння та входить до геополітичних інтересів держави-агресора.

В цілому, звичайно, причини початку гібридних воєн можуть бути різні, однак найголовніша – вплив – відновлення або його встановлення. Разом з тим, зростання технологічних можливостей, зокрема в розрізі інформаційних технологій і засобів зв'язку, надає агресору можливість ефективно використовувати ці інструменти для досягнення своїх військових та політичних цілей. Зростання глобалізації призводить до взаємозалежності країн та їх економік. Внаслідок цього конфлікти можуть мати не тільки військовий, але й

економічний, політичний та інформаційний вимір, що входять у гібридний характер. Варто зауважити, що застосування гібридних методів може бути результатом зміни стратегій та тактик у військових конфліктах. Гнучкість та інноваційність стають ключовими у гібридних стратегіях. Однак, вищенаведені причини є взаємопов'язаними, що визначають особливості та динаміку «гібридних воєн».

Власне, можна констатувати, що виключно сильна країна, яка має необхідний військовий, економічний і політичний потенціал, а також інтеграцію у світову економіку, може ефективно вести війну «гібридного типу», забезпечуючи при цьому ефективно застосування економічного тиску та фінансової підтримки [7, с. 7].

З цього випливає, що «гібридна війна» надає державі можливість досягати своїх цілей, уникаючи прямого військового зіткнення, що знижує ризики та небезпеку для ініціатора гібридної стратегії – держави-агресора. Разом з тим, «гібридна війна» відрізняється тим, що вона агресору противнику виконувати кілька фаз конфлікту одночасно і ставить перед збройними силами інші вимоги [10].

Натомість, збір доказової бази для визначення суб'єкта нападу для Держави, до якої застосували «гібридну війну» стає викликом, оскільки гібридні війни відзначаються відсутністю чіткої межі між внутрішніми та міжнародними конфліктами. Це створює можливість для залучення неурядових суб'єктів (терористичні організації) та використання різноманітних методів впливу. Оскільки дії неурядових суб'єктів надзвичайно важко відстежити, а більше того – пов'язати з Державою-спонсором міжнародна спільнота стикається з проблематикою притягнення до відповідальності, а також і питання протидії явищу «гібридна війна».

Варто зауважити, що неурядові суб'єкти, як компонент «гібридної війни», виконують так звані «приховані дії», що включають в себе таємні операції та втручання військ у супротивника без прямого оголошення війни. Такі дії включають в себе: розміщення спеціальних військових сил на території супротивника, використання підтримки або маніпуляцій етнічними чи релігійними групами для розпалювання внутрішніх конфліктів, зловмисні кібератаки, спрямовані на порушення роботи важливих інфраструктурних об'єктів, електронних систем чи мереж, з метою завдання збитків та створення хаосу тощо. А використання підводних дій дозволяє державам-агресорам впливати на ситуацію в інших країнах, не залучаючи прямої військової сили [3, с. 65].

«Гібридна війна» вимагає комплексного та досконалого підходу до протидії, оскільки вона охоплює широкий спектр стратегій та тактик. Перш за все, важливо зміцнити кібербезпеку та розвинути здатність реагування на кібератаки, оскільки цифрова сфера є ключовою ареною «гібридних конфліктів». Розбудова сильної інформаційної платформи та ефективної контрпропаганди є також важливим елементом, щоб запобігти дезінформації та зміцнити громадянське суспільство. Наступним важливим кроком протидії має стати – аналіз гібридних загроз. Співпраця та обмін інформацією між країнами та міжнародними організаціями можуть допомогти створити вискоелективні системи попередження та реагування. Зміцнення інституційної стійкості, в тому числі у сферах політики, економіки та внутрішньої безпеки, є ще однією ключовою складовою в протидії гібридним загрозам.

Виходячи із дослідження пропонуємо наступні шляхи: закріплення на міжнародному та національному рівні дефініції «гібридна війна»; розвиток та впровадження технічних заходів для захисту кіберінфраструктури; запровадження відповідальності за дезінформацію та маніпуляції інформацією; утворення спеціалізованих агентств або центрів для виявлення, аналізу та протидії гібридним загрозам; поширення знань з медіаграмотності серед суспільства та навчання їх критичному мисленню; створення міжнародної платформи співпраці з іншими державами та міжнародними організаціями для обміну інформацією та спільної протидії гібридним загрозам.

Отже, що ефективна протидія гібридній війні вимагає інтегрованого та мультиагентного підходу. Захист від цих загроз вимагає не лише військових заходів, але й акценту на розвитку резистентності суспільства, збільшенні транспарентності та

ефективності державних інститутів. Вироблення стратегії протидії гібридній війні стає невід'ємною складовою національної та міжнародної безпеки в умовах сучасного світу.

